

IRODALMI ÉRTESITŐ.

Értesítés. Az »Isten és lélek« cz. mű előfizetőit tisztelettel értesitem, hogy a munka második angol kiadása éppen most van sajtó alatt. Hogy az abban előjöhethő új részleteket is fölvehessem a magyar kiadásba, az érlelődőket szives türelemre kérem.

Péterfi Dénes.

The Place of Immortality in Religious Belief. A discourse by J. Estlin Carpenter, M. A. Manchester College, Oxford. 110. l. 12. r. »A halhatatlanság helye a vallásos hitben«. Az angol unitáriusok theol. akadémiájának egyik tudós tanára, Carpenter Estlin József írta ez értékes művet. A halhatatlanság hite oly régi, mint maga az emberiség. Először is tehát a történelmi vallásokban keresi a halhatatlanság bizonyítékait, főleg a hindu, persa, héber vallásokat, a görög bölcseletet és azután a kereszténységet vizsgálva, melyek mindenikében megvan a halhatatlanság hite, legyen az akár természeti képekben, akár ethikai és metaphysikai tételekben kifejezve. Szerző azután az emberi ismeret és gondolkodás mai világánál főképpen ethikai alapon törekszik a halhatatlanság helyét megállapítani a vallásban, tárgyát mindenütt összekötve azokkal a hasonló, magas és nagy kérdésekkel, melyekkel összefügg. Tárgyának nagy voltát teljes mértékben érezve, munkája elején Emersonnal azt mondja: »Én jobban hiszem és minden komoly lélek jobban hiszi a halhatatlanságot, mint a hogy azt megbizonyítani tudja.« De a könyv végén az olvasó a kifejtett érvek után elmondhatja, hogy ez egyike azoknak a munkáknak, melyek a halhatatlanság hitének erősítésére különösen alkalmasok.

Ueberweg, Grundriss der Geschichte der Philosophie. III. r. Neuzeit II. k. Nachkantische Systeme und Philosophie der Gegenwart. Berlin, 1897. 527 l. 9 m. A mi ezt a könyvet folyóiratunkban különösen megemlítésre méltóvá teszi, az a körülmény, hogy külföldi bölcészettörténetek között talán a legelső, a mely a magyar bölcészeti törekvésekről is megemlékezik s tárgyalásukra majdnem két levelet szentel. Tüzetes ismertetése nem tartozik reánk annál is inkább, mert Ueberweg munkálkodása a bölcészettörténelem terén s művei nálunk is eléggé ismeretesek. E kötet Heinze feldolgozásában most a 8-ik kiadásban jelent meg s az előbbi kiadásokat becsben felülmúlja az által, hogy az észak-amerikai, svéd, dán, norvég, németalföldi, lengyel, orosz, cseh, spanyol, portugál, új-görög és a magyar bölcészeti mozgalmakat is, habár röviden és vázlatosan, ismerteti. A kötet első fejezete a Kant kriticismusából származó rendszereket tárgyalja sorban: Fichte, Schelling, Hegel, Krause, Schleiermacher, Schopenhauer, Herbart, Beneke rendszereit; a második fejezet a jelenkor különböző irányait, a melyek minden nagyobb eredetiség nélkül többé-kevésbé mind Kantra vezethetők vissza, mind tőle határozatlan meg.

A fejlődés (evolutionismus), melynek napjainkban oly számos hive van, lényegében nem új. Kant criticismusával egy pozitivistikus irány társul, a mely a philosophiának szigoruan tudományos jellegét hangsúlyozza s a természettudományokkal lehetőleg összeköttetést keres, valamint ezek is a bölcsészettől nem mutatnak nagy idegenkedést. Az ismeretelmélet és kísérleti lélektan előtérbe lépnek s főleg az előbbi szolgál alapul minden bölcsészeti gondolkodásnak. Kiváló figyelemben részesülnek az ethika, jogbölcsészet, sociologia. Francia- és Angolországban különösen a positivismus és agnosticismus számlálnak sok követőt.

A mit a magyar bölcsészetről olvasunk, annak alapjául szolgált Szláviknak az a két czikke, melyek Zur Geschichte und Litteratur der Philosophie in Ungarn és Zur neuesten philos. Litteratur in Ungarn czímmel a Zeitschrift für Philosophie u. philosophische Kritik 1896. 107. és 109. számaiban s azután külön lenyomatban is megjelentek s melyekről annak idején folyóiratunk is megemlékezett. Akkor kiemeltük Szlávik munkálkodásának üdvös célját s most látjuk, hogy épen az ő czikkei nyomán kerül a magyar bölcsészet története két levelen Ueberweg könyvébe. Ez szép eredmény magában is s nem csökkenti nagyon az értékét az, hogy azok a hiányok, melyeket a kritika s folyóiratunk is felemlített, a könyvben nagyobb mértékben vannak meg, mint Szlávik czikkeiben. S ha e két levél nem ad még csak megközelítőleg kielégítő képet sem a magyar bölcsészetről, másfelől örülnünk kell azon, melyet jobban s a dolog érdemét találobban is fel lehetett volna használni. Azon is örvendünk lehet, hogy ilyen körülmények között Brassaink elég hiven van jellemezve e pár szóval: „verhältnissmäßig selbständiger Denker“. Hiányzik többek között a magyar aesthetika, a magyar egyezményes philosophia, a magyar materialistaharcz, főleg Brassai és Mentovich között. És más hiányok mellett is örömmel veszi tudomást e könyvről, melynek nagy előnye a rendkívül gazdagon összegyűjtött irodalom.

(Dr. G. K.)

Kisdudóvói és népiskolai építkezési mintatervek, építkezési utasítások. Kiadja a vallás- és közoktatási m. kir. ministerium. Ara 1 frt 50 kr. Az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. a népiskolai oktatás rendezéséről kiterjed az ujonnan építendő és átalakítandó iskolaépületeknek a hygienia és paedagogia modern követelményeiből folyó kellékeire is s megszabja, hogy az ujonnan építendő iskolaépületek egészséges helyen épültek, szárazak s a gyermekek létszámához mérten (egy tanteremre 60 gyermeket s minden gyermekre legalább 0'8—1'2 m. helyet számítva) elegendő számú, tágas, világos és könnyen szellőztethető tantermekkel legyenek ellátva. De a már fennálló s e kellékeknek meg nem felelő épületek újraalakításánál is szemelött tartandók e követelmények. Eddig nem voltak oly utasítások és mintatervek, melyek az iskolafenntartókat és építőket a követelményekről tájékoztatták volna. Közoktatási ministerünk a jelen utasítások és tervek kiadásával segíteni kívánt e bajon. Tekintetbe vannak itt véve a különböző helyi viszonyok és utbaigazítást nyújtanak az egy, két, három, négy tantermű iskolák, valamint tanítói lakások és melléképületek építésére nézve. A mintatervek nyílt és zárt fekvésű telkekre, téglá, vegyes falazat vagy vályog-építkezésekre nézve tájékoztatják a tervezetek készítőit. Ez utasítások és mintatervek szükségességét hangoztatni fölösleges. Szük-

sége van azokra nemcsak az építő mestereknek, hanem az iskolafenntartó hatóságoknak is; lelkészek, tanítók is haszonnal tanulmányozhatják; sőt általában a közoktatás állapota iránt érdeklődő minden művelt ember becses tájékozást szerezhet magának azokról a követelményekről, melyeket a törvény az iskolai hygienia és modern paedagogia alapján az iskolaépületek tekintetében megkíván a fogalmat szerezhet magának a törvény által követelt és a való állapotok közti nagy különbségről. (G. K.)

KÜLÖNFÉLÉK.

A lelkészek fizetésének kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra vallásközönségünk képviselőtanácsa is főt. Ferencz József püspök ur előterjesztése alapján megtette a maga észrevételeit. De miután időközben a vallás- és közokt.ügyi minister a javaslatnak a közokt.ügyi bizottságban történt tárgyalásakor oly nyilatkozatokat tett, melyek az illető pontok felett fölmerült aggályok eloszlatására alkalmasoknak látszottak és tényleg több módosítást fogadott el, a vallásközönség tanácsa, a püspök ajánlatára, a ministerhez intézett feliratában elállt az észrevételek nagyobb részének közlésétől és csupán arra szorítkozott, hogy a ministernek köszönetet mondjon a törvényjavaslatért. Bárhogyan is, bárminő nézetek mellett is, tagadhatatlan, hogy e törvény életét szükségén segít. Segíteni fog azoknak a helyzetén, kik bár szellemi munkások, eddig szellemi szükségüknek kielégítésére épp oly fogyatékosan áldozhattak, mint a mily fogyatékosan és szűkösen lehetett gondoskodniok a mindennapi kenyérről. A törvényjavaslatot az országgyűlés érdemleges vita után már általánosságban elfogadta, s most jön a részletes tárgyalás. Lehet, hogy mire e füzet megjelenik, az egész javaslat le lesz tárgyalva. S a főrendiház tárgyalása után következni fog egy törvénynek szentesítése, mely az igazságnak első fokait jelöli a protestánsokra nézve.

Vallásközönségünk közigazgatási hatóságainak szervezetéről készített javaslatot a múlt évi főtanács által kinevezett bizottság a főt. püspök ur elnöklete alatt, ml. id. Dániel Gábor és br. P. Horváth Kálmán főgondnokok, s Fekete Gábor kir. tábl. elnök részvételével mart. elején letárgyalta. A javaslat kinyomatás után a főtanács tagjainak előzetes megismerés végett szét fog küldetni.

Tanárbeiktási ünnepély. Kolozsvári főgymnasiumunknál a múlt évi főtanács felállította a tizenegyedik rendes tanári székét és arra Gálffy Lőrincz okl. tanárt választotta meg, ki az intézetnél addig mint helyettes tanár működött, s előzetesen az oxfordi theol. akadémiát véggezte. Hivatott ifju tanár barátunk ünnepélyes beiktatása apr. hó 2-án történt. A beiktatási tisztet Mlgs. Fekete Gábor kir. táblai elnök, isk. felügyelő gondnok teljesítette magas színvonalon tartott beszéd kíséretében. Azután az ifju tanárnak Platóról, e nagy tanítóról szépen írt